

Podstawy Fizyki III: Optyka z elementami fizyki współczesnej

wykład 1, 05.10.2017

wykład:	Czesław Radzewicz
pokazy:	Mateusz Winkowski, Łukasz Zinkiewicz
ćwiczenia:	Radosław Łapkiewicz

Wykład kursowy należący do kategorii „wstęp do fizyki”. Jego naczelnym celem jest zapoznanie słuchaczy z podstawami optyki geometrycznej, falowej oraz elektromagnetyzmu w zakresie dotyczącym promieniowania elektromagnetycznego. Ponadto, wprowadzamy także elementy fizyki kwantowej: kwantyzacja pola EM, budowa atomu, wzmacnianie światła, lasery.

Program:

1. Fale: równanie falowe, fronty falowe, prędkość fazowa, prędkość grupowa, fala płaska, sferyczna, cylindryczna.
2. Fale elektromagnetyczne (EM); równania Maxwella, prędkość światła, gęstość energii, przepływ energii i pęd fali EM, efekt Dopplera, źródła fal EM, promieniowanie drgającego dipola, detektory fal EM, propagacja w dielektrykach, model Lorentza na współczynnik załamania, fale EM w przewodnikach, widmo fali, widzenie barwne, barwy czyste i mieszane.
3. Odbicie i załamanie światła; lustro, granicy pomiędzy dielektrykami, zasada Fermata, wzory Fresnela, kąt Brewstera, całkowite wewnętrzne odbicie, falowody.
4. Optyka geometryczna; eikonał, propagacja w ośrodku z gradientem współczynnika załamania, owale Kartezjusza, sferyczna granica pomiędzy dielektrykami, przybliżenie przyosiowe, cienka soczewka, układy gaussowskie i ich opis macierzami ABCD, punkty kardynalne układu soczewkowego, apertury, aberracje układów soczewkowych, przyrządy soczewkowe. Wady układów obrazujących.

Program, c.d.:

5. Superpozycja fal EM, interferometry: Younga, Michelsona, fourierowski, Macha-Zhendera, Sagnaca, Fabry-Perot, powłoki dielektryczne, siatka dyfrakcyjna, pryzmat, interferencja w dziedzinie czasu – impulsy, wiązka gaussowska.
6. Dyfrakcja światła: konstrukcja Huyghensa, całka Fresnela-Kirchoffa, całka Sommerfelda, przybliżenie Fraunhofera, przybliżenie Fresnela, optyka fourierowska, zdolność rozdzielcza układów obrazujących.
7. Dwójłomność: fala zwyczajna i nadzwyczajna, polaryzatory krystaliczne, płytki falowe
8. Polaryzacja fali EM, formalizm Jonesa, wektor Stokesa, sfera Poincare, polaryzacja częściowa.
9. Modulacja światła; efekt elasto-optyczny, elektro-optyczny, Kerna, Faradaya.
10. Rozpraszanie światła; Rayleigha, Mie, Ramana, luminescencja, fluorescencja, fosforescencja.
11. Optyka nieliniowa; nieliniowa polaryzacja ośrodka, dopasowanie fazowe.
12. Elementy fizyki kwantowej; kwantyzacja promieniowania EM; efekt fotoelektryczny, własności fotonu, statystyka Poissona, interferencja z pojedynczymi fotonami, stan koherentny, interferencja 2 fotonów, kryptografia kwantowa, promienie katodowe i anodowe, fale materii, równanie Schrodingera, doświadczenia Rutherforda i Francka-Hertza, kwantowy moment pędu, atom wodoru, procesy radiacyjne w atomach, współczynniki Einsteina, wzmocnienie światła, nasycenie wzmocnienia, laser, niektóre zastosowania laserów.

Księga Rodzaju, rozdział 1:

1. Na początku stworzył Bóg niebo i ziemię.
2. A ziemia była niekształtna i próżna, i ciemność była nad przepaścią, a Duch Boży unaszał się nad wodami.
3. I rzekł Bóg: **Niech będzie światłość; i stała się światłość**

Księga Rodzaju, rozdział 1:

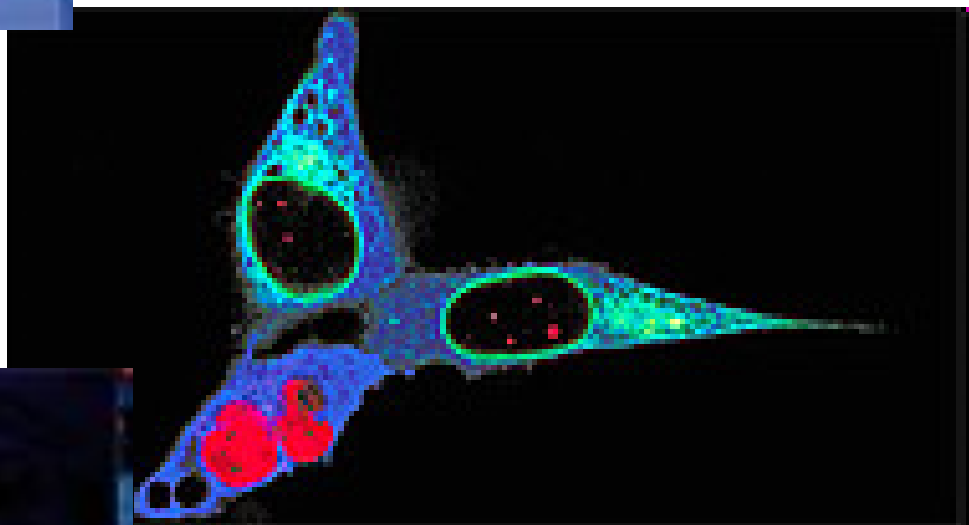
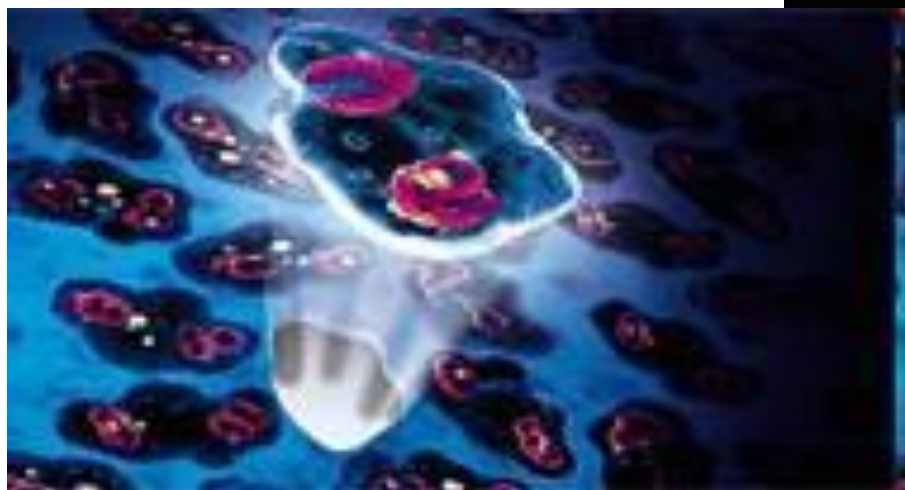
1. Na początku stworzył Bóg niebo i ziemię.
2. A ziemia była niekształtna i próżna, i ciemność była nad przepaścią, a Duch Boży unaszał się nad wodami.
3. I rzekł Bóg: **Niech będzie światłość; i stała się światłość.**

dzięki światłu oglądamy rzeczy duże

... i rzeczy małe

... rzeczy piękne

Pierre-Auguste Renoir, Moulin de la Galette

... i rzeczy brzydkie

Vincent van Gogh, Zjadacze ziemniaków

(krótka) historia optyki ilustrowana portretami

1. Starożytność

Euklides – światło rozchodzi się po liniach prostych (zasada Fermata?)

soczewki skupiające

Platon, Kleomedes, Ptolomeusz – załamanie światła

Arystoteles: $C = \infty$

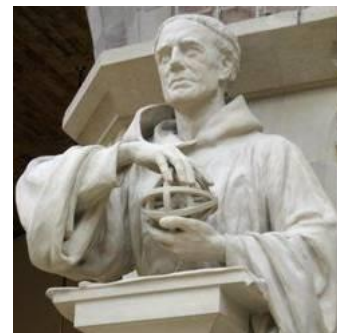
2. Średniowiecze

Alhazen (ok. AD 1000) – płaszczyzna padania = płaszczyzna obicia,
lustro sferyczne i paraboliczne, budowa oka ludzkiego

Erazmus Ciołek, Witelo, Witelon, Vitellio (1230-1280?)

Roger Bacon

szkła korekcyjne (?), teleskop(?)

Roger Bacon (1215-1294)

3. Odrodzenie

Leonardo da Vinci
kamera obscura

Leonardo da Vinci (1452-1519)

Witelo, *De perspectiva*

„Witelona matematyka uczonego o optyce, to jest o istocie, przyczynie i padaniu promieni wzroku, światła, barw oraz kształtów, którą powszechnie nazywają perspektywą, ksiąg dziesięcioro”

XVII wiek

1605, *Astronomiae Pars Optica*

$1/r^2$, kamera obscura, odbicie od lustra płaskiego i wklęsłego, załamanie dla małych kątów, paralaksa, obraz odwrócony na siatkówce oka

Johannes Kepler (1571-1630)

Prawo sinusów (załamanie), owale obrazujące

Rene Descartes (1596-1650)

Prawo Snella

Willebrord Snell (1591-1626)

Pierre Fermat (1607-1665)

Zasada Fermata

1608, Hans Lippershey – patent na lunetę
Galileusz

Przełom XVII/XVIII w.: Zacharias Janssen -
mikroskop

XVII wiek, c.d.

Christiaan Huyghens (1629-1695)

PREFACE

As happens in all the sciences in which Geometry is applied to matter, the demonstrations concerning Optics are founded on truths drawn from experience. Such are that the rays of light are propagated in straight lines; that the angles of reflexion and of incidence are equal; and that in refraction the ray is bent according to the law of sines, now so well known, and which is no less certain than the preceding laws.

C. Huyghens, *Treatise on Light*

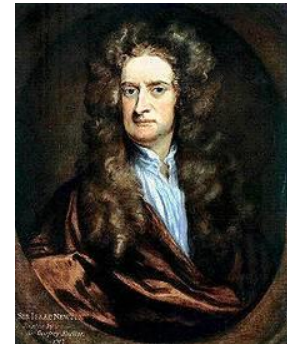
XVII wiek, c.d.

Podejście falowe, odbicie i załamanie,
dwójłomność, polaryzacja światła,
rekonstrukcja frontów falowych

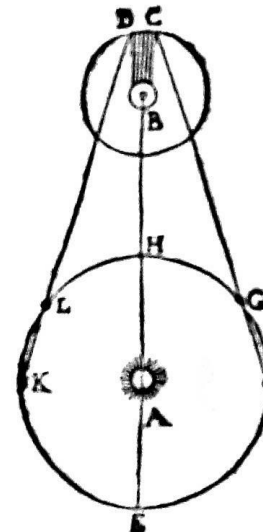
Christiaan Huygens (1629-1695)

Rozszczepienie barw w pryzmacie, luneta
lustrzana, zwolennik podejścia korpuskularnego

Isaac Newton (1642-1727)

1676, Dane Ole Romer
zaćmienie księżyca Jowisza I o
 $c = 2.4 \cdot 10^8$ m/s

XIX wiek

Światło jest falą:
zasada superpozycji, interferencja na cienkich
błonach, doświadczenie Younga

Thomas Young (1773-1829)

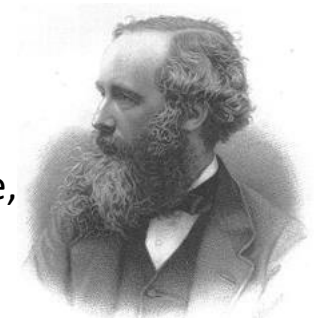

Augustine Fresnel (1788-1827)

Światło jest falą poprzeczną:
dyfrakcja na otworze w ekranie
polaryzacja światła

Światło jest falą elektromagnetyczną w eterze,

$$c = 1/\sqrt{\epsilon_0\mu_0}$$

James Clerk Maxwell (1831-1879)

1849: Armand Hippolyte Louis Fizeau,
 $c=315\,000$ km/s w powietrzu

1850: Dominique Francois Arago, $v < c$

XX wiek

Doświadczenie wyklucza ruch
Ziemi względem eteru – światło
może rozchodzić się w próżni

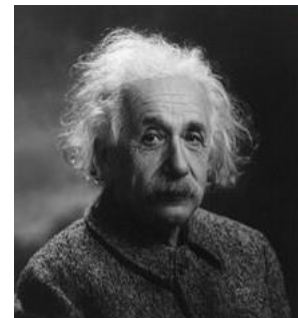
Albert Abraham Michelson (1852-1931)

Hipoteza kwantowa
- energia fali
elektromagnetycznej
jest skwantowana

Max Planck (1858-1947)

STW – prędkość fal EM nie zależy
od układu odniesienia ani ruchu
źródła fal.

Albert Einstein (1879-1955)

ostatnie 20 lat nagrody Nobla z fizyki (chemii)

- ✧ 2017 – Rainer Weiss, Barry C. Barish and Kip S. Thorne
- 2016 - David J. Thouless, F. Duncan M. Haldane, J. Michael Kosterlitz
- 2015 – Takaaki Kajita, Arthur McDonald
- ✧ 2014 – [Eric Betzig, Stefan W. Hell, Wiliam E. Moerner \(chemia\)](#)
- 2014 – Isamu Akasaki, Hiroshi Amano, Shuji Nakamura
- 2013 - François Englert and Peter W. Higgs
- ✧ 2012 - Serge Haroche and David J. Wineland
- 2011 - Saul Perlmutter, Brian P. Schmidt and Adam G. Riess
- 2010 - Andre Geim and Konstantin Novoselov
- ✧ 2009 - [Charles K. Kao, Willard S. Boyle, George E. Smith](#)
- 2008 - [Yoichiro Nambu, Makoto Kobayashi, Toshihide Maskawa](#)
- 2007 - [Albert Fert, Peter Grünberg](#)
- 2006 - [John C. Mather, George F. Smoot](#)
- ✧ 2005 - [Roy J. Glauber, John L. Hall, Theodor W. Hänsch](#)
- 2004 - [David J. Gross, H. David Politzer, Frank Wilczek](#)
- 2003 - [Alexei A. Abrikosov, Vitaly L. Ginzburg, Anthony J. Leggett](#)
- 2002 - [Raymond Davis Jr., Masatoshi Koshiha, Riccardo Giacconi](#)
- ✧ 2001 - [Eric A. Cornell, Wolfgang Ketterle, Carl E. Wieman](#)
- 2000 - [Zhores I. Alferov, Herbert Kroemer, Jack S. Kilby](#)
- 1999 - [Gerardus 't Hooft, Martinus J.G. Veltman](#)
- 1998 - [Robert B. Laughlin, Horst L. Störmer, Daniel C. Tsui](#)
- ✧ 1997 - [Steven Chu, Claude Cohen-Tannoudji, William D. Phillips](#)

The Nobel Prize in Physics 1997

"for development of methods to cool and trap atoms with laser light"

Steven Chu
1/3 of the prize
USA
Stanford University

Claude Cohen-Tannoudii
1/3 of the prize
France
College de France
Ecole Normale Superieure

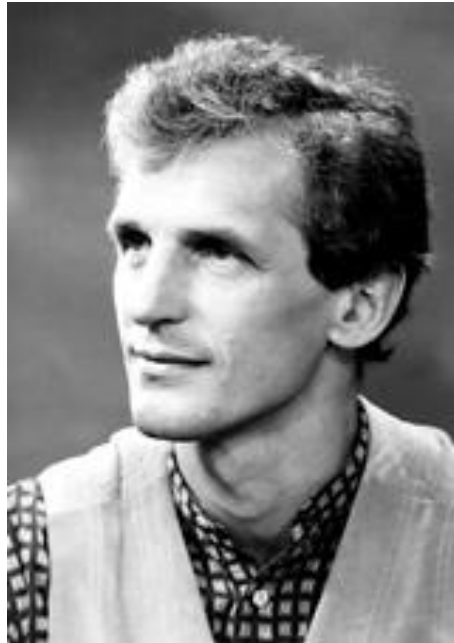
William D. Phillips
1/3 of the prize
USA
National Institute of
Standars and Technology

The Nobel Prize in Physics 2001

"for the achievement of Bose-Einstein condensation in dilute gases of alkali atoms, and for early fundamental studies of the properties of the condensates"

Eric A. Cornell
1/3 of the prize
USA
University of Colorado

Wolfgang Ketterle
1/3 of the prize
Germany
Massachusetts Institute of
Technology (MIT)

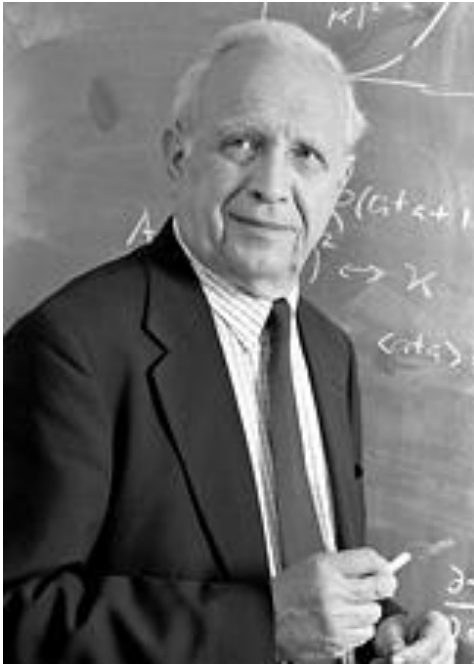

Carl E. Wieman
1/3 of the prize
USA
University of Colorado

The Nobel Prize in Physics 2005

"for his contribution to the quantum theory of optical coherence"

"for their contributions to the development of laser-based precision spectroscopy, including the optical frequency comb technique"

Roy J. Glauber
1/2 of the prize
USA
Harvard University

John L. Hall
1/4 of the prize
USA
University of Colorado

Theodor W. Hänsch
1/4 of the prize
Germany
Max-Planck-Institut für
Quantenoptik

The Nobel Prize in Physics 2009

"for groundbreaking achievements concerning the transmission of light in fibers for optical communication"

Charles K. Kao
1/2 of the prize
United Kingdom
Standard Telecommunication
Laboratories

Willard S. Boyle
1/4 of the prize
USA
Bell Laboratories

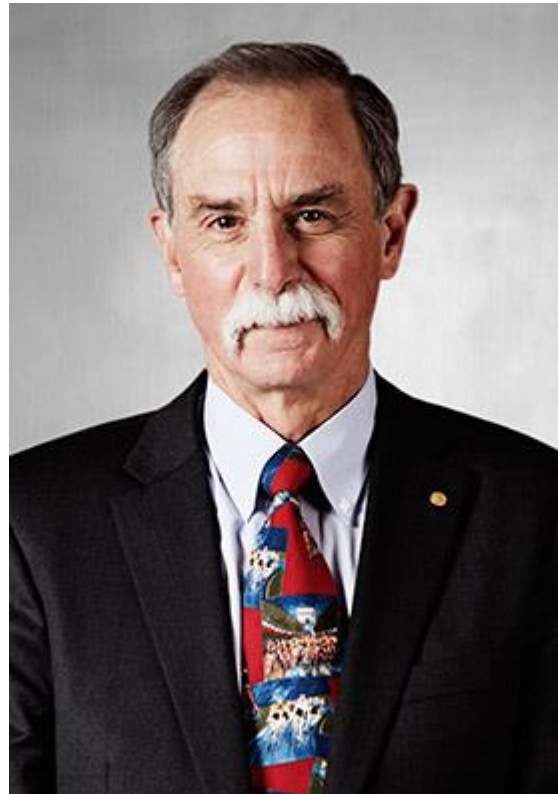
George E. Smith
1/4 of the prize
USA
Bell Laboratories

The Nobel Prize in Physics 2012

"for ground-breaking experimental methods that enable measuring and manipulation of individual quantum systems"

Serge Haroche

David J. Wineland

ostatnie 20 lat nagrody Nobla z fizyki (chemii)

The Nobel Prize in Chemistry 2014

"for the development of super-resolved fluorescence microscopy"

Eric Betzig

Stefan W. Hell

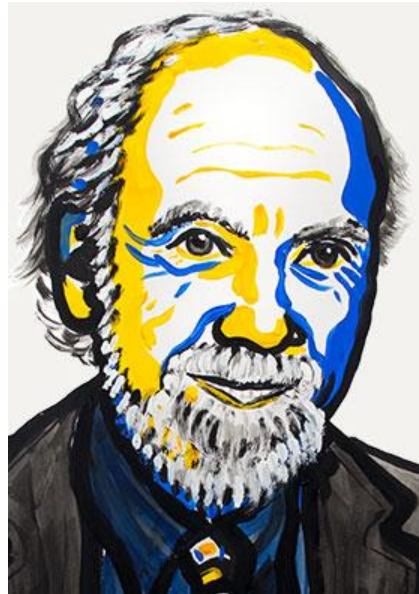
William E. Moerner

The Nobel Prize in Physics 2017

"for decisive contributions to the LIGO detector and the observation of gravitational waves"

Rainer Weiss

Barry C. Barish

Kip S. Thorne

równanie falowe 1-D

$$\frac{\partial^2 \psi}{\partial x^2} - \frac{1}{v^2} \frac{\partial^2 \psi}{\partial t^2} = 0$$

ψ - amplituda

v – prędkość (?) [m/s]

Dla fal w ośrodkach materialnych – v zależy od własności ośrodka
przykład: fale mechaniczne na strunie:

$$v = \sqrt{\frac{T}{\mu}}$$

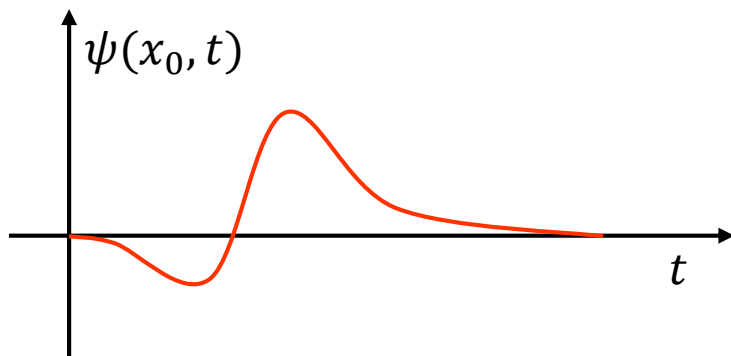
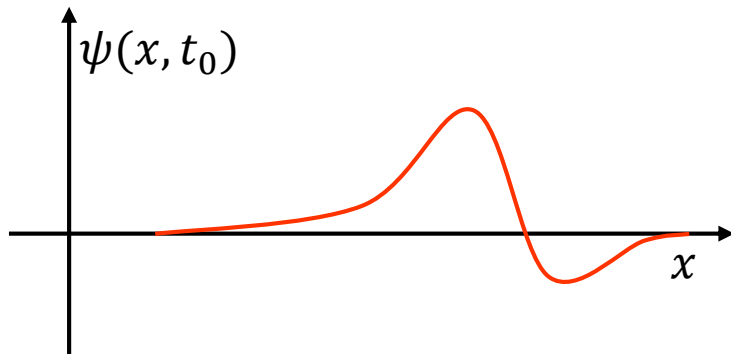
T – naprężenie

μ – gęstość liniowa

Ogólna postać rozwiązania równania falowego 1-D dla $v = \text{const}$

$$\psi(x, t) = f(x \pm vt) + \text{liniowe kombinacje}$$

f to dowolna funkcja rzeczywista

dowód

$$\frac{\partial^2 \psi}{\partial t^2} - v^2 \frac{\partial^2 \psi}{\partial x^2} = 0$$
$$\left(\frac{\partial}{\partial t} - v \frac{\partial}{\partial x} \right) \left(\frac{\partial}{\partial t} + v \frac{\partial}{\partial x} \right) \psi = 0$$

nowe zmienne:

$$\xi = t - \frac{x}{v}, \quad \eta = t + \frac{x}{v}; \quad \text{szukamy } \psi(\xi, \eta)$$

$$\frac{\partial}{\partial \xi} = \left(\frac{\partial}{\partial t} - v \frac{\partial}{\partial x} \right), \quad \frac{\partial}{\partial \eta} = \left(\frac{\partial}{\partial t} + v \frac{\partial}{\partial x} \right)$$

r-nie falowe w nowych zmiennych:

$$\frac{\partial^2 \psi}{\partial \xi \partial \eta} = 0 \Leftrightarrow \psi(\xi, \eta) = a\psi_1(\xi) + b\psi_2(\eta)$$

$$\psi = a\psi_1\left(t - \frac{x}{v}\right) + b\psi_2\left(t + \frac{x}{v}\right)$$

fale harmoniczne 1-D

rozważmy funkcję f w postaci harmoniki:

$$f(u) = A \cos(ku)$$

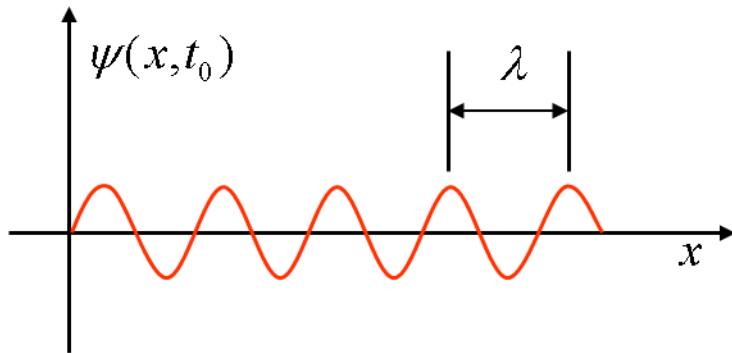
liczba falowa: k [1/m]

fala biegnąca w kierunku $+x$ to

$$\psi(x, t) = A \cos[k(x - vt)]$$

fala biegnąca w kierunku $-x$ to

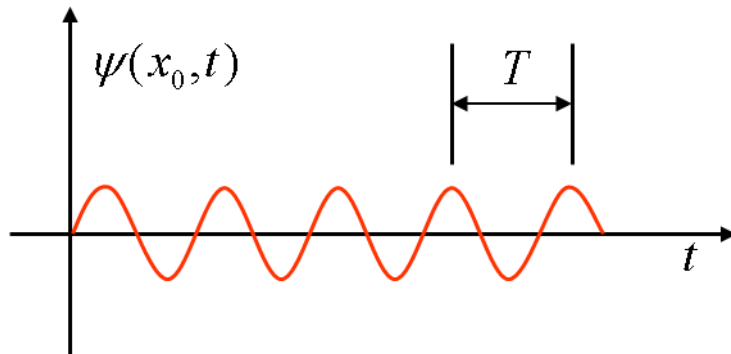
$$\psi(x, t) = A \cos[k(x + vt)]$$

okres przestrzenny - długość fali λ

$$k\lambda = 2\pi$$

$$\lambda = 2\pi/k \quad [\text{m}]$$

okres czasowy - T

$$kvT = 2\pi$$

$$T = \frac{2\pi}{kv} = \frac{\lambda}{v} \quad [\text{s}]$$

częstość (częstotliwość) - liczba cykli na sekundę

$$\nu = 1/T \quad [1/s]$$

częstość kołowa

$$\omega = \frac{2\pi}{T} \quad [\text{radian}/s]$$

$$\begin{aligned}\psi(x, t) &= A \cos[k(x - vt)] \\ &= A \cos[(kx - \omega t)] \\ &= A \cos\left[2\pi\nu\left(\frac{x}{v} \pm t\right)\right]\end{aligned}$$

faza fali harmoniczej:

$$\varphi = kx - \omega t$$

ogólnie:

$$\varphi = kx - \omega t + \varepsilon$$

stała faza?

1. podejście „dziecinne”:

$$\varphi = kx - \omega t + \varepsilon = \varepsilon$$
$$v_{\varphi} = \frac{x}{t} = \frac{\omega}{k} = v$$

2. podejście „dorosłe”

$$v_{\varphi} = \left(\frac{\partial x}{\partial t} \right)_{\varphi} = - \frac{\left(\frac{\partial \varphi}{\partial t} \right)_x}{\left(\frac{\partial \varphi}{\partial x} \right)_t} = \frac{\omega}{k} = v$$

prędkość fazowa

$$v_{\varphi} = \frac{\omega}{k}$$

zasada superpozycji

Równanie falowe

$$\frac{\partial^2 \psi}{\partial x^2} - \frac{1}{v^2} \frac{\partial^2 \psi}{\partial t^2} = 0$$

jest liniowe – suma rozwiązań jest także rozwiązaniem

Sprawdzamy to bezpośrednim rachunkiem:

niech $\psi = \psi_1 + \psi_2$ gdzie ψ_1, ψ_2 są rozwiązaniami r. f.

$$\frac{\partial^2 \psi_1}{\partial x^2} - \frac{1}{v^2} \frac{\partial^2 \psi_1}{\partial t^2} = 0, \quad \frac{\partial^2 \psi_2}{\partial x^2} - \frac{1}{v^2} \frac{\partial^2 \psi_2}{\partial t^2} = 0$$

Wtedy:

$$\frac{\partial^2 \psi}{\partial x^2} - \frac{1}{v^2} \frac{\partial^2 \psi}{\partial t^2} = \frac{\partial^2 \psi_1}{\partial x^2} - \frac{1}{v^2} \frac{\partial^2 \psi_1}{\partial t^2} + \frac{\partial^2 \psi_2}{\partial x^2} - \frac{1}{v^2} \frac{\partial^2 \psi_2}{\partial t^2} = 0 + 0 = 0$$

Uwaga: efekty nieliniowe, np. tzw. nieliniowe r-nie Schrodingera w światłowodach

$$\left(\frac{\partial^2}{\partial x^2} - \frac{1}{v^2} \frac{\partial^2}{\partial t^2} + \gamma |\psi|^2 \right) \psi = 0$$

zespolona amplituda fali

Korzystamy z formuły Eulera:

$$\cos \Theta = \operatorname{Re}[e^{i\Theta}]$$

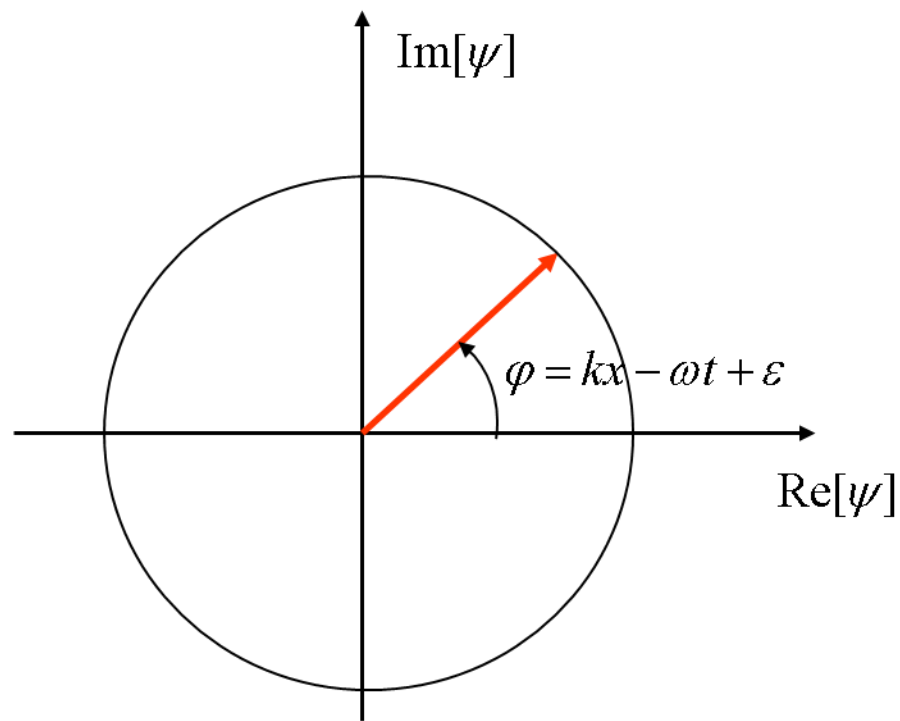
aby zapisać

$$\psi(x, t) = A \cos(kx \pm \omega t + \varepsilon) = A \operatorname{Re}[e^{i\varphi}]$$

gdzie

$$\varphi = kx \pm \omega t + \varepsilon$$

diagram Arganda

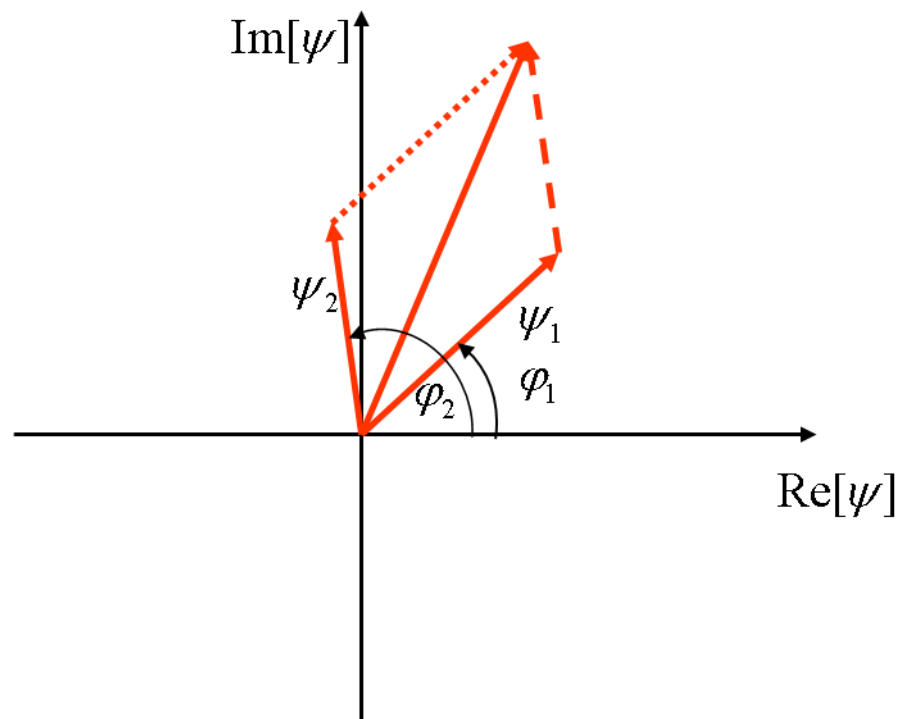

dodawanie fal (drgań) harmoniczných

$$\psi_1 = A_1 e^{i\varphi_1}$$

$$\psi_2 = A_2 e^{i\varphi_2}$$

$$\psi = \psi_1 + \psi_2$$

Przykład: dwie fale o tej samej częstotliwości

$$\psi_1(x, t) = A_1 e^{i(kx - \omega t + \varepsilon_1)}, \quad \psi_2(x, t) = A_2 e^{i(kx - \omega t + \varepsilon_2)}$$

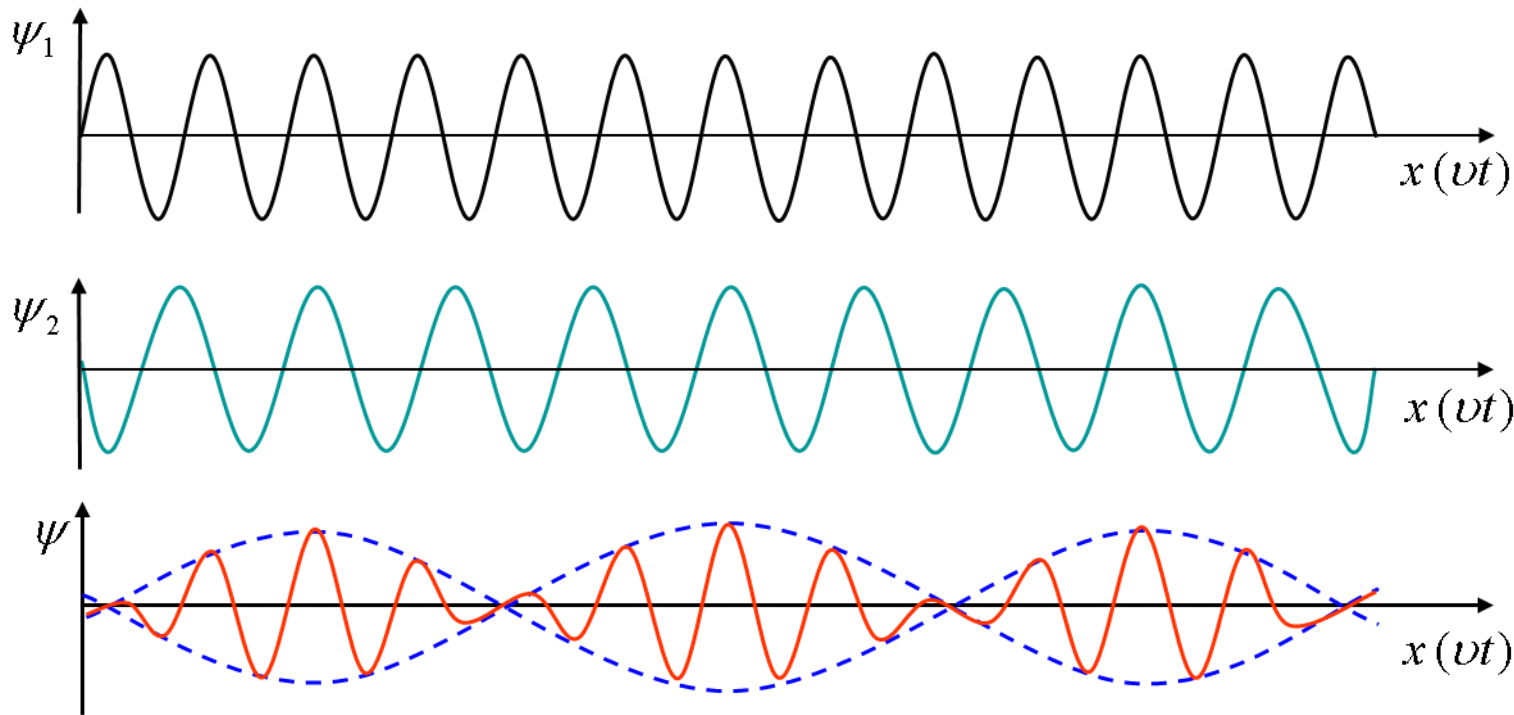
$$\psi_1(x, t) + \psi_2(x, t) = A e^{i(kx - \omega t + \varepsilon)}$$

$$A = \sqrt{A_1^2 + A_2^2 + 2A_1A_2\cos(\varepsilon_2 - \varepsilon_1)}$$

$$\tan\varepsilon = \frac{A_1\sin\varepsilon_1 + A_2\sin\varepsilon_2}{A_1\cos\varepsilon_1 + A_2\cos\varepsilon_2}$$

+ indukcja matematyczna ...

dudnienia, 1

$$\psi_1(x, t) = Ae^{i(kx - \omega t)}$$

$$\psi_2(x, t) = Ae^{i[(k + \delta k)x - (\omega + \delta \omega)t]}$$

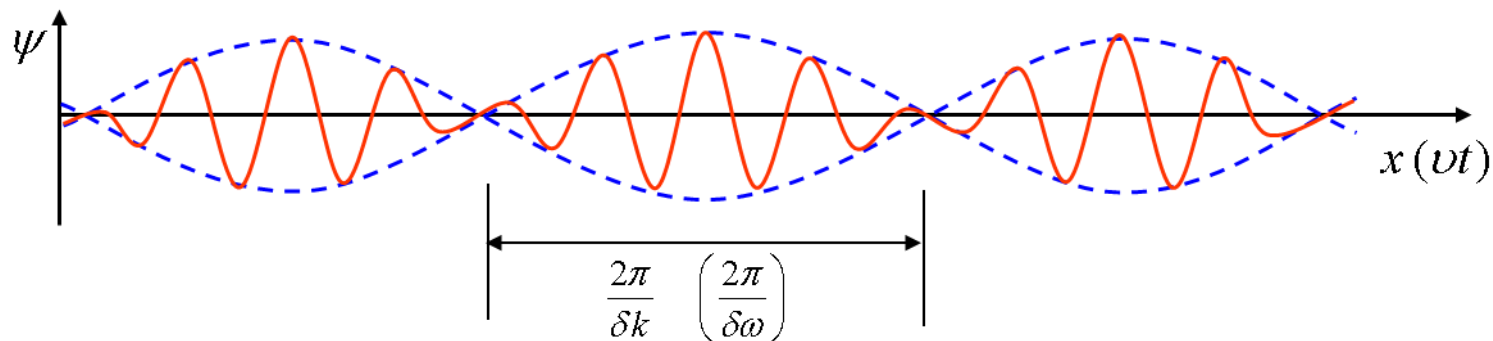
$$\bar{k} = k + \frac{\delta k}{2}$$

$$\bar{\omega} = \omega + \frac{\delta \omega}{2}$$

$$\begin{aligned}\psi(x, t) &= \psi_1(x, t) + \psi_2(x, t) = \\ &= Ae^{i(kx - \omega t)} + Ae^{i[(k + \delta k)x - (\omega + \delta \omega)t]} \\ &= Ae^{-i(\bar{k}x - \bar{\omega}t)} \left[e^{\frac{i}{2}(\delta kx - \delta \omega t)} + e^{-\frac{i}{2}(\delta kx - \delta \omega t)} \right] \\ &= 2A \cos\left(\frac{\delta kx - \delta \omega t}{2}\right) e^{i(\bar{k}x - \bar{\omega}t)}\end{aligned}$$

$$\text{Re}[\psi(x, t)] = 2A \cos\left(\frac{\delta kx - \delta \omega t}{2}\right) \cos(\bar{k}x - \bar{\omega}t)$$

dudnienia, 2

$$\psi = 2A \cos\left(\frac{\delta kx - \delta \omega t}{2}\right) e^{i(\bar{k}x - \bar{\omega}t)}$$

prędkość pojedynczego „serdelka” = prędkość grupowa

prędkość grupowa

$$v_g = \frac{d\omega}{dk}$$

oznaczymy: $u = \delta kx - \delta \omega t$

$$v_g = \left(\frac{\partial x}{\partial t}\right)_u = -\frac{\left(\frac{\partial u}{\partial t}\right)_x}{\left(\frac{\partial u}{\partial x}\right)_t} = \frac{\delta \omega}{\delta k} \rightarrow \frac{d\omega}{dk}$$

dudnienia, 3

superpozycję wielu fal

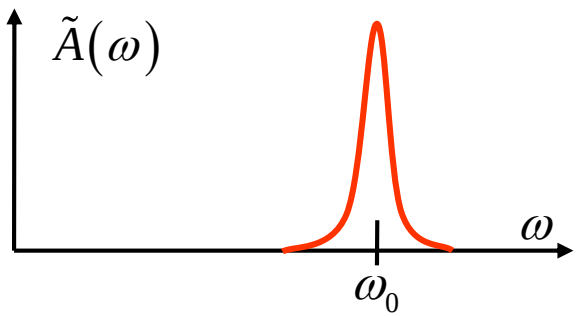
$$\psi(x,t) = \int \tilde{A}(\omega) e^{i(kx - \omega t)} d\omega$$

zawsze możemy zapisać w postaci iloczynu
obwiedni i nośnej

$$\psi(x,t) = A(x,t) e^{i(k_0 x - \omega_0 t)}$$

gdzie

$$A(x,t) = \int \tilde{A}(\omega) e^{i[(k - k_0)x - (\omega - \omega_0)t]} d\omega$$

rozwijamy $k(\omega)$ w szereg Taylora wokół ω_0 ,

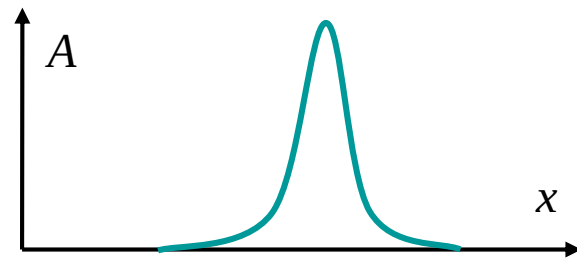
zachowujemy 2 pierwsze wyrazy

$$k(\omega) \cong k_0 + k'(\omega - \omega_0)$$

gdzie $k_0 = k(\omega_0)$ a $k' = \left. \frac{dk}{d\omega} \right|_{\omega_0}$

i wstawiamy do ostatniej całki

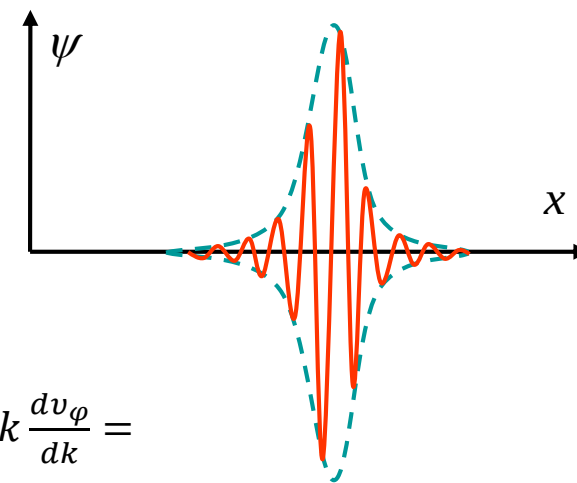
$$A(x,t) \cong \int \tilde{A}(\omega) e^{i(k'x - t)(\omega - \omega_0)} d\omega$$

Po zamianie zmiennych $\omega - \omega_0 \rightarrow \omega'$ mamy

$$A(x,t) \cong \int \tilde{A}(\omega) e^{i(k'x - t)\omega'} d\omega' = f(k'x - t)$$

- wynik zależy wyłącznie od $k'x - t$ co znaczy, że pakiet
falowy nie zmienia kształtu i porusza się z prędkością $1/k'$

prędkość grupowa

$$v_g = \left(\frac{\partial x}{\partial t} \right)_A = - \frac{(\partial A / \partial t)_x}{(\partial A / \partial x)_t} = \frac{1}{k'} = \frac{d\omega}{dk}$$

ale $\omega = v_\phi k$ czyli

$$v_g = \frac{\partial \omega}{\partial k} = v_\phi + k \frac{dv_\phi}{dk} =$$
$$= v_\phi - \lambda \frac{dv_\phi}{d\lambda}$$

równanie falowe w 3 wymiarach

$$\left(\frac{\partial^2}{\partial x^2} + \frac{\partial^2}{\partial y^2} + \frac{\partial^2}{\partial z^2} - \frac{1}{v^2} \frac{\partial^2}{\partial t^2}\right) \psi(x, y, z, t) = 0$$
$$\left(\Delta - \frac{1}{v^2} \frac{\partial^2}{\partial t^2}\right) \psi(\vec{r}, t) = 0$$

Próbne rozwiązanie (fala monochromatyczna):

$$\psi(\vec{r}, t) = A e^{-i(\vec{k} \cdot \vec{r} - \omega t + \varepsilon)}$$

$$\vec{k} = [k_x, k_y, k_z], \vec{r} = [x, y, z], \vec{k} \cdot \vec{r} = [k_x x, k_y y, k_z z]$$

$\vec{k}$ - **wektor falowy** o wymiarze 1/m

Wstawiamy próbne rozwiązanie do r-nia falowego

$$\left(\frac{\partial^2}{\partial x^2} + \frac{\partial^2}{\partial y^2} + \frac{\partial^2}{\partial z^2} - \frac{1}{v^2} \frac{\partial^2}{\partial t^2}\right) \psi(\vec{r}, t) = A \left(k_x^2 + k_y^2 + k_z^2 - \frac{\omega^2}{v^2}\right) e^{-i(\vec{k} \cdot \vec{r} - \omega t + \varepsilon)} = 0$$

i dostajemy **związek dyspersyjny**

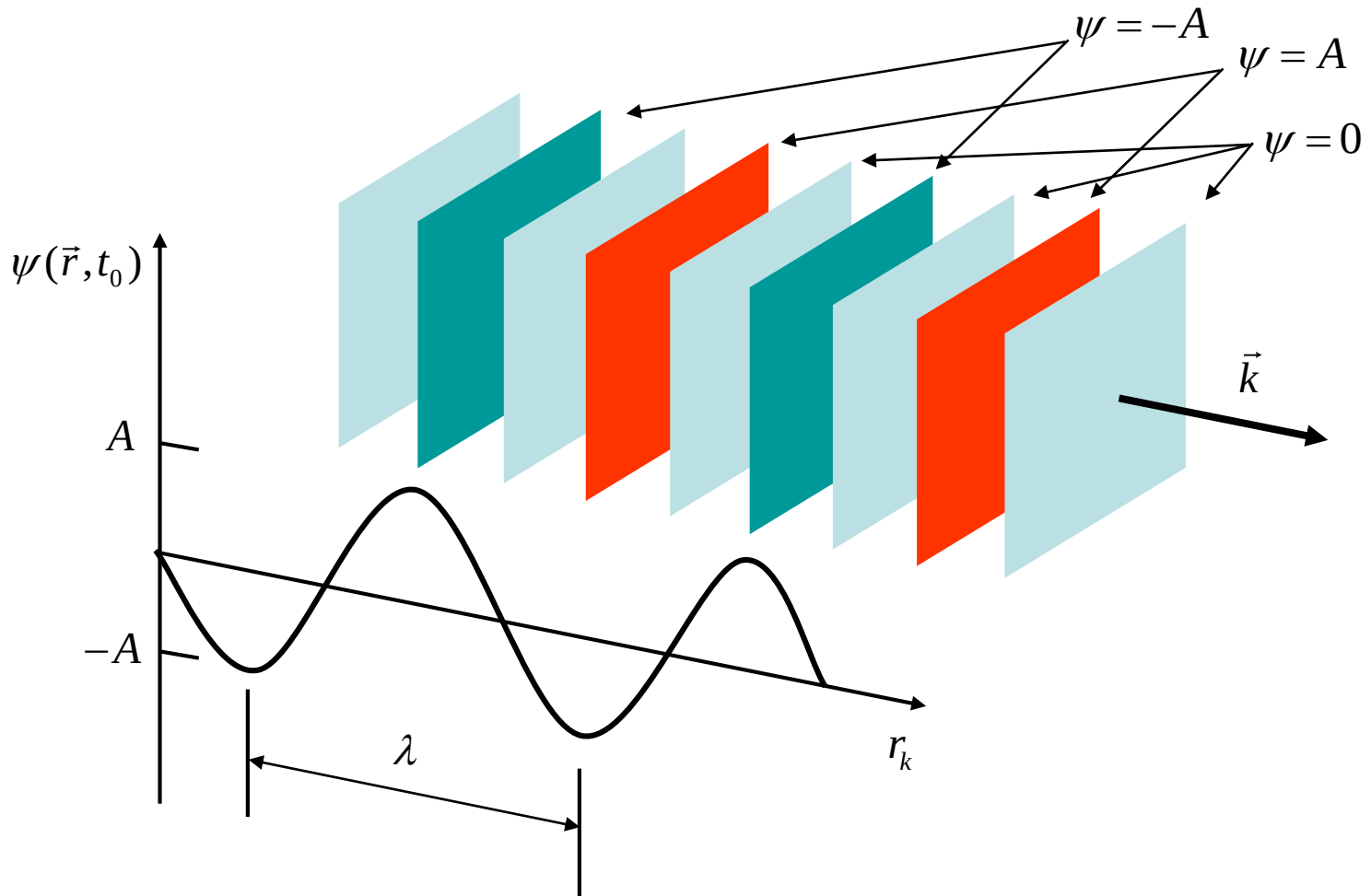
$$|\vec{k}|^2 = k_x^2 + k_y^2 + k_z^2 = \frac{\omega^2}{v^2}$$

płaska fala (monochromatyczna)

$$\psi(\vec{r}, t) = A e^{i(\vec{k} \cdot \vec{r} - \omega t + \varepsilon)}$$

Stała faza, powierzchnie stałej fazy – **fronty falowe**.

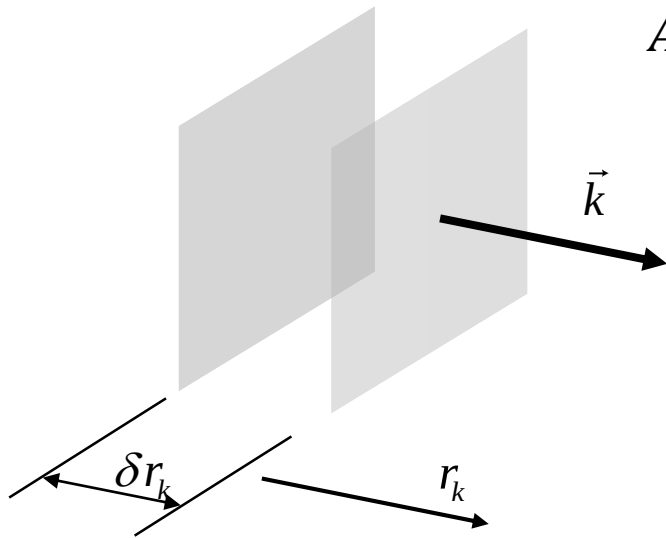
$$\vec{k} \cdot \vec{r} = \text{const} \Leftrightarrow \text{płaszczyzna prostopadła do } \vec{k}$$

prędkość fazowa fali płaskiej (monochromatycznej)

$$\psi(\vec{r}, t) = Ae^{i(\vec{k} \cdot \vec{r} - \omega t + \varepsilon)}$$

1. stała faza => stała amplituda

$$Ae^{i(\vec{k} \cdot \vec{r} - \omega t + \varepsilon)} = Ae^{i(kr_k - \omega t + \varepsilon)} \rightarrow Ae^{i[k(r_k + \delta r_k) - \omega(t + \delta t)]}$$

$$k \cdot \delta r_k = \omega \cdot \delta t$$

$$v_\phi = \frac{\omega}{k}$$

2. obrót układu odniesienia; oś z' równoległa do $\vec{k}$

$$\psi(\vec{r}, t) = Ae^{i(\vec{k} \cdot \vec{r} - \omega t + \varepsilon)} = Ae^{i(kz' - \omega t + \varepsilon)}$$

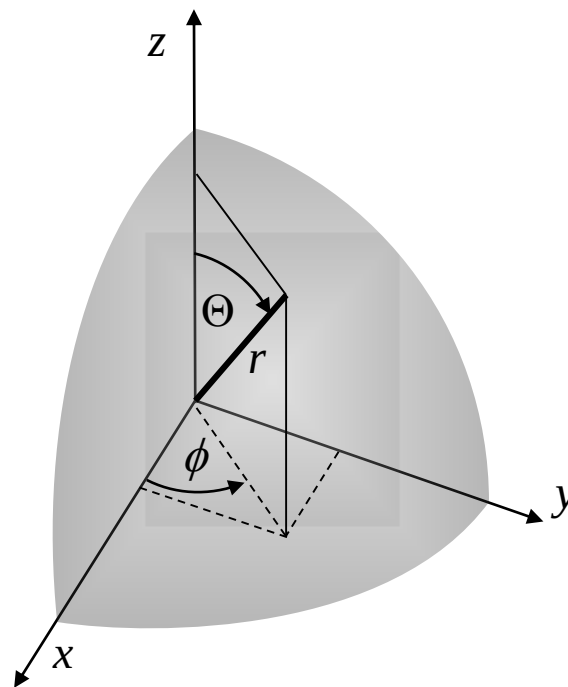
fala sferyczna

1. Sferyczny układ odniesienia

$$x = r \sin \Theta \cos \phi$$

$$y = r \sin \Theta \sin \phi$$

$$z = r \cos \Theta$$

2. Laplasjan w układzie sferycznym

$$\Delta \psi = \frac{1}{r} \frac{\partial^2}{\partial r^2} (r\psi)$$

3. Rozwiązania

$$\frac{1}{r} \frac{\partial^2}{\partial r^2} (r\psi) - \frac{1}{v^2} \frac{\partial^2 \psi}{\partial t^2} = 0 \quad \times r$$
$$\frac{\partial^2}{\partial r^2} (r\psi) - \frac{1}{v^2} \frac{\partial^2 (r\psi)}{\partial t^2} = 0$$

sferyczna fala monochromatyczna, c.d.

4. Rozwiązania, c.d.

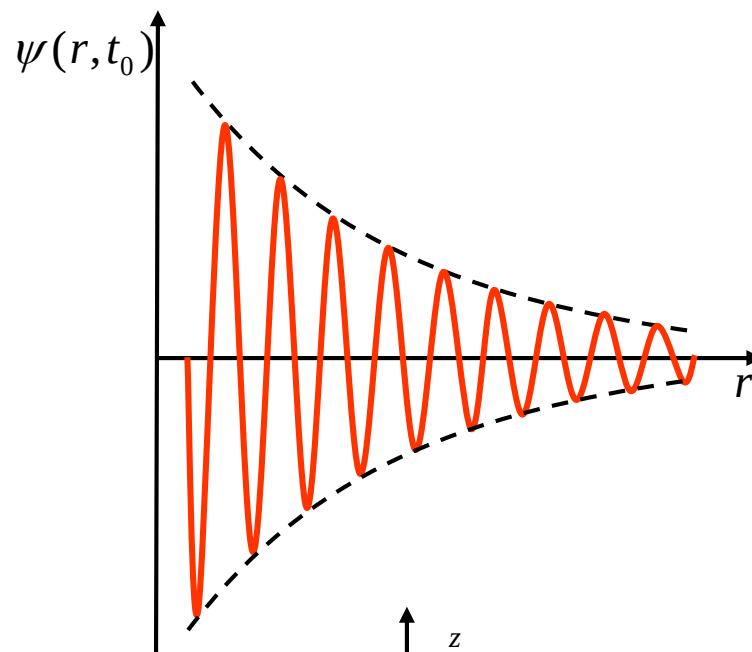
$$r\psi(r, t) = f(r \pm vt)$$

$$\psi(r, t) = \frac{f(r-vt)}{r} \quad - \text{fala rozbieżna}$$

$$\psi(r, t) = \frac{f(r+vt)}{r} \quad - \text{fala zbieżna}$$

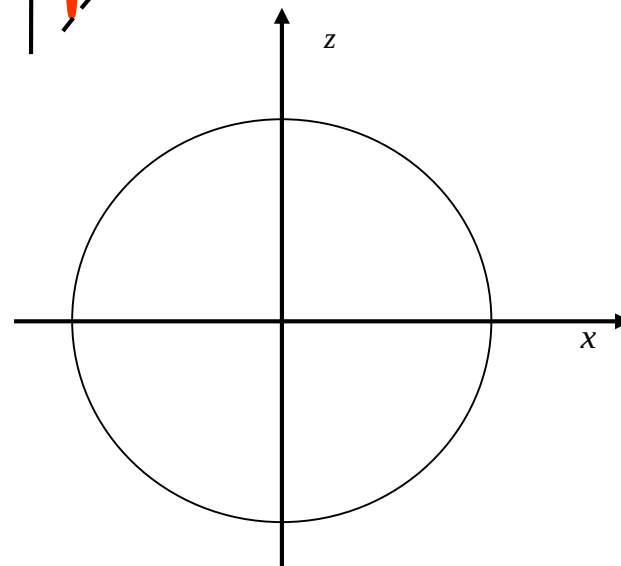
5. harmoniczna f.s.

$$\psi(r, t) = \frac{A}{r} \cos(kr - \omega t)$$

6. Fronty falowe f.s.

$$kr = \text{const} \quad - \text{sферы}$$

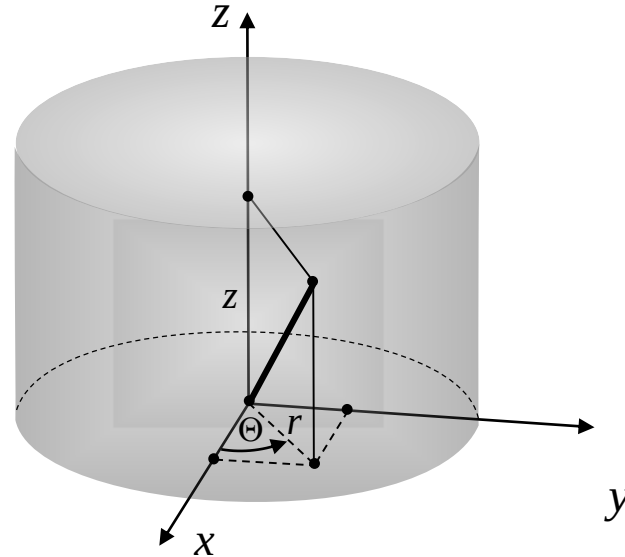
fala cylindryczna

1. Cylindryczny układ odniesienia

$$x = r \cos \Theta$$

$$y = r \sin \Theta$$

$$z = z$$

2. Laplasjan

$$\Delta\psi = \frac{1}{r} \frac{\partial}{\partial r} \left(r \frac{\partial\psi}{\partial r} \right) + \frac{1}{r^2} \frac{\partial^2\psi}{\partial\Theta^2} + \frac{\partial^2\psi}{\partial z^2}$$

przybliżone rozwiązanie dla fali rozbieżnej

$$\psi(r, t) = \frac{A}{\sqrt{r}} e^{i(kr - vt + \varepsilon)}$$